

Задачний підхід у підготовці майбутніх педагогів-музикантів до творчої роботи з учнями

Цзюй Жань¹

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, Україна

E-mail ranbaobao666@gmail.com

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-2412-5559>

У статті висвітлено особливості реалізації задачного підходу у фаховій підготовці майбутніх учителів мистецьких дисциплін. У процесі дослідження було застосовано методи систематизації напрямів наукових досліджень, аналізу психолого-педагогічної літератури, класифікації видів педагогічних завдань.

Авторкою доведено провідну роль педагогічних задач в інноваційно-творчій діяльності вчителя, проаналізовано їх суттєве значення у реалізації педагогічних нововведень для забезпечення продуктивного навчання учнів. Запропоновано розуміння цього феномену як осмисленої педагогічної ситуації, що має за мету перетворення дійсності (або предмета), як засобу активності учнів під керівництвом учителя для досягнення певних освітніх цілей.

Обґрунтовано наукову позицію, у відповідності до якої вирішення педагогічної задачі забезпечується діалектичними процесами педагогічного мислення у складній взаємодії його теоретичного і практичного видів.

На основі узагальнення наукового матеріалу у статті висвітлено вимоги до конструювання музично-творчих завдань для учнів початкової школи згідно таких позицій, як: урахування психофізіологічних особливостей розвитку учнів; оптимальність співвідношення між складністю музичного матеріалу, що належить засвоїти учням, та його доступністю; оригінальність форми викладу матеріалу; інформативність і привабливість художнього змісту завдання.

Автором сформульовано принципи організації евристичної діяльності майбутніх студентів-музикантів на основі задачного підходу, до яких віднесено цілісність, інформативність, технологічність, проблемність, інтегративність, варіативність. Окреслено їх значення у контексті фахової підготовки студентів до практичної музично-творчої роботи з учнівським колективом.

Таким чином, авторкою доведено відповідальність вищої школи за формування особистості майбутнього вчителя-професіонала, здатного до творчості, спроможного знаходити в роботі з дітьми нові креативні засоби, оригінальні й високопродуктивні форми і види музично-творчої взаємодії у процесі мистецької діяльності.

Ключові слова: фахова підготовка, педагогічна задача, задачний підхід, евристичне навчання, музично-творче завдання.

Вступ. Сьогодні освіта виступає засобом виявлення та реалізації можливостей людини у ставленні до себе та довкілля (В. Андрущенко, І. Бех, В. Бондар, М. Боришевський, І. Зязюн, В. Луговий, О. Савченко та інші). Головна мета сучасних освітніх процесів - розвиток особистості, підготовленої до створення суспільно значущого творчого продукту, здатної знаходити продуктивні рішення багаторівневих проблем, що виникають у глобалізованому світі. Науковцями доведено, що евристична орієнтація освіти є важливою умовою збільшення продуктивності навчання у контексті якісного засвоєння освітніх стандартів (І. Дичківська, М. Лазарев, Л. Масол, В. Орлов, О. Отич, А. Хуторської).

Серйозні вимоги ставляться і до підготовки майбутніх педагогів-музикантів. Для здійснення успішної інноваційно-творчої діяльності вчителю музичного мистецтва необхідно бути готовим до вирішення актуальних проблем мистецько-освітнього характеру, до реалізації педагогічних нововведень та евристичних завдань. Означена готовність є особливим особистісним станом, що передбачає наявність у студента емоційно-ціннісного ставлення до фаху, володіння доцільним та ефективними формами і методами досягнення мистецько-освітніх цілей, здатність до навчальних дій продуктивного характеру (А. Зайцева, В. Орлов, Г. Падалка, О. Реброва, Т. Стратан-Артишкова, В. Федоршин, О. Щолокова ні інші).

Водночас успішність діяльності майбутніх учителів багато в чому визначається їхньою

¹ аспірантка Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

підготовленістю до вирішення педагогічних, в тому числі творчих задач. Задача як предмет дослідження розглядається як психологічної науки (Г. Балл, Г. Костюк, О. Леонт'єв, В. Моляко, Л. Фрідман) так і в педагогіці (В. Беспалько, Т. Бодрова, О. Дубасенюк, Ю. Кравченко, В. Краєвський, О. Маляренко, Л. Мільто, О. Полякова, В. Сластьонін). У підготовці майбутніх фахівців науковцями зазначається принципова необхідність реалізації задачного підходу, що зумовлено широкими педагогічними можливостями, притаманними задачам як засобу організації та управління різними видами діяльності студентів, в тому числі виробничо-практичної (Бодрова, 2015; Кравченко, 2006; Полякова, 1999).

Натомість, аналіз наукових та методичних праць з активізації творчого потенціалу майбутніх педагогів засобами постановки і вирішення задач засвідчив наявність низки суперечностей між суспільними вимогами до вчителя, здатного створювати нові творчі задачі, та недостатньою розробленістю педагогічних умов для практичної реалізації зазначеної здатності.

Мета та методи дослідження. Метою статті є висвітлення особливостей застосування задачного підходу у фаховій підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва до практичної музично-творчої діяльності з учнями-початківцями. Для реалізації зазначеної мети застосовано методи аналізу психолого-педагогічної літератури, систематизації напрямів наукових досліджень, класифікації видів педагогічних завдань.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що майстерність учителя багато в чому залежить від його вміння орієнтуватись в педагогічних ситуаціях, продуктивно вирішуючи назрілі проблеми, і водночас ставити і реалізовувати актуальні задачі освітнього процесу. На думку вчених (Г. Балл, В. Бондар, О. Дубасенюк, І. Зязюн, Ю. Кравченко, Л. Мільто, О. Полякова, В. Сластьонін), діяльність педагога в технологічному аспекті і є процесом розв'язання нескінченної низки задач, що постійно та об'єктивно виникають. Тому цілком правомірно називати всі задачі, що ставляться та вирішуються в освітньому процесі, педагогічними (Балл, 1990; Мільто, 2004; Зязюн, Крамущенко, 2008).

Аналіз тлумачень поняття «педагогічна задача» засвідчують, що здебільшого науковці визнають цей феномен як сукупність чинників, що складається з освітньої мети та способів, за яких треба її досягти (Моляко, 1983). Педагогічну задачу вчені тлумачать як систему особливого роду, найважливішу одиницю (клітинку) педагогічного процесу з урахуванням: а) вихідного стану предмета (об'єкта); б) створення моделі пошукового предмета (об'єкта). Науковці визначають досліджуваний феномен як осмислену педагогічну ситуацію, що має за мету у зв'язку з необхідністю перетворення дійсності (В. Моляко, В. Сластьонін), як вплив на предмет, зумовлений переходом із вихідного стану в пошуковий (Г. Балл, О. Матвієнко); як засіб та процес активності учнів під керівництвом учителя для досягнення певних цілей (Г. Костюк); визначену взаємодію об'єктів та суб'єктів педагогічної діяльності, спрямовану на розв'язання суперечностей, що виникають у ході цієї взаємодії (Т. Бодрова, Ю. Кравченко, О. Полякова).

До того ж, науково доведено, що результативність навчання визначається тим, які саме задачі, в якій послідовності та якими способами будуть розв'язуватись учасниками освітнього процесу. Ефективність останнього залежить саме від якісних і кількісних характеристик, які окреслюють задачі, засоби та способи їх вирішення (Балл, 1983).

Отже, задачний підхід до фахової підготовки майбутнього педагога вчені розглядають як методологічні засади для реалізації спланованого, цілеспрямованого процесу розв'язання системи педагогічних задач. З вищезазначеного доходимо проміжного висновку, що головна мета вчителя, який формулює задачу та бере участь у її реалізації – організація освітньої діяльності учнівського колективу (або окремого учня), у процесі якої набувають активного розвитку продуктивні сили кожного учня.

Науково доведено, що основою розуміння і продуктивної реалізації задачного підходу в педагогіці вважається евристичне навчання (І. Дичківська, В. Моляко, А. Хуторської). Адаже доведено, що потяг до знань, до творчості може сформувати лише той учитель, який сам працює творчо, спрямовує педагогічні зусилля на виявлення та розвиток потенційних можливостей кожного учня для створення ним суб'єктивного нового у процесі власного самовираження. Адаже творчість – це передовсім здатність відмовитись від стереотипів мислення і дій, традиційних підходів і стандартних рішень (Коновальчук, 2016; Бойко, 2010). Причому, слід зазначити, що освітньо-евристичні характеристики є природними для задач будь-якого рівня й типу. Так, вважається, що в процесі освітньої роботи педагогом вирішується одночасно низка різнорівневих педагогічних задач: загальних (стратегічних, концептуальних), проміжних етапних відповідно певного етапу навчання та ситуативних, що реалізуються на кожному уроці.

Таким чином, важливо зрозуміти, що процес вирішення педагогічної задачі – це завжди є

творчістю, в основі якої лежить діалектика педагогічного мислення як складної взаємодії його теоретичного і практичного видів (Ямницький, 2006).

Адаптуючи позиції науковців до мистецько-педагогічної сфери, можна говорити про складний процес художньо-мисленнєвої діяльності у контексті розроблення і практичної реалізації музично-творчих завдань у роботі з учнями. Якщо на *першому (теоретичному) етапі* здійснюється аналіз мистецько-педагогічної ситуації, її діагностика, добір умов, засобів та способів інструментального виконання задачі, а також пошук вихідних інформаційних даних, то на *другому (практичному) етапі* вчитель здійснює педагогічний супровід мистецьких дій учнів, спрямовує їхні творчі зусилля на здобуття пошукованого результату з урахуванням навчального, художнього та життєвого досвіду учнів. Слід зазначити, що на прикінцевій стадії вирішення задачі теоретичне мислення також відіграє суттєву роль, адже бере участь в оцінці результатів спільних музично-творчих зусиль та готує ґрунт до вирішення наступного, більш складного і, можливо, більш цікавого завдання (Кравченко, 2006; Мільто, 2004; Полякова, 1999).

До ознак творчої діяльності вчені (Г. Балл, І. Дичківська, М. Лазарєв, В. Роменець) відносять: самостійне перенесення знань та вмій у нову ситуацію; бачення нової функції відомого об'єкта; усвідомлення нових проблем у знайомих ситуаціях; моделювання структури об'єкта, що підлягає вивченню (Балл, 1990).

Поняття «*музично-творче завдання*» розглядається нами як родове по відношенню до педагогічної задачі. Це створює можливості врахування як зовнішніх, так і внутрішніх чинників художньої активності особистості вчителя і учнів, якщо добирається зміст задачі та методичний інструментарій у відповідності до певної мистецько-освітньої мети.

На основі узагальнення наукового матеріалу було сформульовано вимоги до конструювання музично-творчих задач для учнів початкової школи, що сконцентровано у таких позиціях:

- урахування психо-фізіологічних особливостей розвитку учнів;
- оптимальність співвідношення між складністю музичного матеріалу, що належить засвоїти учням, та його доступністю;
- оригінальність форми викладу матеріалу;
- інформативність і привабливість художнього змісту задачі.

Бажано враховувати, що музично-творча взаємодія вчителя і учнів вимагає напруження сил учнів, їхнього інтелекту, емоцій, волі, розвинутої художньої уяви та естетичних почуттів. Необхідно створити умови, за яких у дітей постійно була б необхідність мислити, аналізувати, узагальнювати, знаходити правильне рішення з низки варіантів, а найголовніше при цьому – відчувати натхнення та радість колективної творчості (Дичківська, 2004; Матвієнко, 2006; Савченко, 2013).

У вищезазначеному контексті конче важливим стає розроблення принципів, що забезпечать кожному студенту-практиканту здатність навчатись у творчому режимі, опановувати специфічні форми та методи розвитку власних евристичних можливостей та здібностей своїх учнів, створювати розвивальне середовище в безпосередній практичній роботі в класі та в позаурочний час. Дозволимо собі сформулювати принципові положення організації евристичної діяльності студентів майбутніх музикантів на основі задачного підходу, до яких можна віднести такі:

- *принцип цілісності*, що дозволяє розглядати музично-творчі задачі як навчально-розвивальний комплекс, застосування якого підпорядковано стратегічній мистецько-освітній меті;
- *принцип проблемності*, що передбачає активний розвиток у студентів і учнів уяви, фантазії, музичної пам'яті та художнього мислення через різноманітні форми музично-евристичної теоретичної та практичної роботи;
- *принцип технологічності*, що зумовлює послідовність мисленнєвих дій у формуванні задуму і певну етапність (алгоритм) виконання умов задач для досягнення шуканого результату;
- *принцип інтегративності*, що впливає на здатність застосування міжпредметних та міждисциплінарних зв'язків для створення комплексу задач з різних видів музичної діяльності учнів;
- *принцип варіативності*, що забезпечує різні творчі форми і види виконання завдань відкритого типу.

Висновки. З огляду на вищезазначене, можна констатувати, що в освіті XXI століття зростає відповідальність вищої школи за формування особистості вчителя-професіонала, здатного до творчості, спроможного знаходити в роботі з дітьми нові креативні засоби, оригінальні й високопродуктивні форми і способи взаємодії. Доведено, що основна ідея задачного підходу полягає в тому, що всю освітню діяльність суб'єктів доцільно окреслювати та проектувати як систему вирішення

різноманітних задач. Отже, орієнтування майбутніх педагогів-музикантів на використання задачного підходу для практичного розв'язання освітніх проблем виступає одним із найважливіших завдань їхньої мистецько-педагогічної підготовки у закладах вищої освіти.

Перспективи подальших досліджень з порушеної проблеми вбачаємо у площині розроблення задач-комплексів у вивченні фахових музичних дисциплін у ЗВО, і тому числі в проведенні виробничих мистецьких практик студентів у закладах загальної середньої освіти.

Література

- Балл Г. А. Теорія навчальних задач: психолого-педагогічний аспект. Київ: Знання, 1990. 183 с.
- Бодрова Т. О. Методична задача як елемент системи фахової підготовки майбутніх учителів музики. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 14. Теорія та методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. Вип. 18 (23). К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. С. 78-82.
- Бодрова Т. О. Методична підготовка майбутніх учителів музики з позицій задачного підходу. *Педагогічна освіта: теорія і практика: зб. наук. праць Кам'янець-Подільського державного університету*. Кам'янець-Подільський: ПП Зловейко Д.Г., 2015. Вип. 19, ч. I (II-2015). С. 274-278.
- Бойко А. Е. Сучасні підходи до розуміння феномену самовираження особистості. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*: зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський: Видавець Зволейко Д. Г., 2010. Вип. 14, кн. 2. 604 с. С. 12 – 18.
- Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посібник. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
- Коновальчук В. І. Творча особистість у просторі освіти : монографія. Умань: ФОП Жовтий О.О. 2016. 393 с.
- Кравченко Ю. М. Підготовка майбутніх учителів до професійного розв'язування педагогічних задач: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Інститут вищої освіти АПН України. Київ, 2006. 22 с.
- Матвієнко О. В. Особливості навчання методом конкретних педагогічних ситуацій у процесі професійної підготовки майбутніх вчителів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: Збірник наукових праць. Вип. 5 (15). К.: НПУ, 2006. С. 157-162.
- Мільто Л. О. Методика розв'язання педагогічних задач: навч. посіб. 2-е вид., перероб. і доп. Харків: Ранок-НТ, 2004. 152 с.
- Моляко В. А. Психологія рішення школьниками творческих задач. Киев: Знание, 1983. 126 с.
- Педагогічна майстерність: підручник. За ред. І.А.Зязюна. 3-є вид., допов. і переробл. Київ: СПД Богданова А.М., 2008. 376 с.
- Полякова О. М. Формування творчої активності майбутніх учителів у процесі розв'язання педагогічних задач: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01. Харківський державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків, 1999. 20 с.
- Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти. Київ: Вид. Грамота, 2013. 504 с.
- Ямницький В. М. Розвиток життєтворчої активності особистості: теорія та експеримент: монографія. Одеса: ПНЦ НАПН України. СВД Черкасов М.П., 2006. 362 с.

Task-based approach in the training of future teachers-musicians to creative work with learners

Ju Ran²

National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, Ukraine

The article reveals the peculiarities of the implementation of the problem-based approach in the professional training of future teachers of Art disciplines. The methods of systematization of scientific research, analysis of psychological and pedagogical literature, classification of pedagogical tasks are used for research.

The author proves the leading role of pedagogical tasks in the innovative and creative activity of the teacher, analyses their essential importance for the implementation of pedagogical innovations to provide for the productive education of students. A pedagogical task is defined as a meaningful pedagogical situation aimed at transforming reality, as a means of student activity to achieve certain educational goals.

The scientific position is substantiated: the solution to the pedagogical problem is ensured by the dialectical processes of pedagogical thinking being in a complex interaction of its theoretical and practical types.

² Post-graduate student of the National Pedagogical Dragomanov University

Basing on generalisation of scientific material, the article formulates the requirements for the construction of musical and creative tasks for elementary school students: taking into account the psycho-physiological features of the development of learners; optimality of the ratio between complexity and accessibility of musical material; originality of the form used for material representation; informativeness of the artistic content of the task.

The author formulates the principles of organizing the heuristic activity of students-musicians based on the problem-based approach: integrity, informativeness, technological capability, problemativeness, integrability, variability. Their importance is determined in the context of professional training of students in practical musical and creative work with a schoolchildren team.

Thus, the author proved the responsibility of the higher school for the personality formation of a professional teacher, capable of creativity, able to find new creative means, original and highly productive forms and methods of musical and creative interaction in the process of artistic activity while working with children.

Keywords: *profession-oriented training, pedagogical task, task-based approach, heuristic learning, musical and creative tasks.*

References

- Ball, H.A. (1990). *Teoriya navchalnykh zadach: psikhologo-pedahohichnyy aspekt [Theory of educational tasks: psychological and pedagogical aspect]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
- Bodrova, T.O. (2015). *Metodychna zadacha yak element systemy fakhovoyi pidhotovky maybutnikh uchyteliv muzyky [Methodical task as an element of the system of professional training of future music teachers]*. *Naukovyy chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P.Drahomanova. Seriya 14. Teoriya ta metodyka mystetskoyi osvity: Zbirnyk naukovykh prats. – Scientific Journal of the National Pedagogical University named after M. P. Dragomanov. Series 14. Theory and methodology of art education: Collection of scientific papers.* Issue 18 (23), pp. 78-82. Kyiv: NPU imeni M.P.Drahomanova [in Ukrainian].
- Bodrova, T.O. (2015). *Metodychna pidhotovka maybutnikh uchyteliv muzyky z pozytsiy zadachnoho pidkhodu [Methodical training of future music teachers from a problem-based approach]*. *Pedahohichna osvita: teoriya i praktyka: zb. nauk. prats Kamyanets-Podilskoho derzhavnoho universytetu – Pedagogical education: theory and practice: coll. of science works of Kamianets-Podilskyi State University.* Kamyanets-Podilskyy: PP Zlovevko D.H., Vols. 19, Issue. I (II-2015). pp. 274-278 [in Ukrainian].
- Boyko, A.E. (2010). *Suchasni pidkhody do rozumynnya fenomenu samovyrazhennya osobystosti [Modern approaches to understanding the phenomenon of personality self-expression]*. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannya ditey ta uchnivskoyi molodi: zb. nauk. prats – Theoretical and methodological problems of raising children and school youth: coll. of science works.* Kamyanets-Podilskyy: Vydavets Zvoleyko D. H. Vols. 14, Issue 2. pp. 12-18 [in Ukrainian].
- Dychkivska, I.M. (2004). *Innovatsiyni pedahohichni tekhnolohiyi [Innovative pedagogical technologies]*. Kyiv: Akademydav, 2004 [in Ukrainian].
- Konovalchuk, V.I. (2016). *Tvorcha osobystist u prostori osvity [Creative personality in the space of education]*. Uman: FOP Zhovtyy O.O. [in Ukrainian].
- Kravchenko, YU.M. (2006). *Pidhotovka maybutnikh uchyteliv do profesiynoho rozvyazuvannya pedahohichnykh zadach [Preparation of future teachers for professional solving of pedagogical problems]*. *Extended abstract of candidate's thesis.* Kyiv: Institute of Higher Education of the National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].
- Matviyenko, O.V. (2006). *Osoblyvosti navchannya metodom konkretnykh pedahohichnykh sytuatsiy u protsesi profesiynoyi pidhotovky maybutnikh vchyteliv [Peculiarities of teaching by the method of specific pedagogical situations in the process of professional training of future teachers]*. *Naukovyy chasopys NPU imeni M.P.Drahomanova. Seriya 16. Tvorcha osobystist uchytelya: problemy teorii i praktyky: Zbirnyk naukovykh prats – Scientific journal of the M.P. Dragomanov NPU. Series 16. Creative personality of the teacher: problems of theory and practice: Collection of scientific works.* Vols. 5 (15). Kyiv: NPU. pp. 157-162 [in Ukrainian].
- Milto, L.O. (2004). *Metodyka rozvyazuvannya pedahohichnykh zadach [Methods of solving pedagogical problems]*. Kharkiv: Ranok-NT [in Ukrainian].
- Molyako, V.A. (1983). *Psikhologiya resheniya shkolnikami tvorcheskikh zadach [Psychology of solving creative problems by schoolchildren]*. Kyiv: Znaniye [in Russian].

Pedahohichna maysternist (2008). [*Pedagogical skill*]. Ed. I.A.Zyazyun, L.V.Kramushchenko. I.F.Kryvonos etc.] Kyiv: SPD Bohdanova A.M. [in Ukrainian].

Polyakova, O.M. (1999). Formuvannya tvorchoyi aktyvnosti maybutnikh uchyteliv u protsesi rozvyazannya pedahohichnykh zadach [Formation of creative activity of future teachers in the process of solving pedagogical problems]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv: Kharkiv State Pedagogical University named after H. S. Skovoroda [in Ukrainian].

Savchenko, O.YA. (2013). *Dydaktyka pochatkovoyi osvity* [*Didactics of primary education*]. Kyiv: Vyd. Hramota [in Ukrainian].

Yamnytsky, V.M. (2006). *Rozvytok zhyttyetvorchoyi aktyvnosti osobystosti: teoriya ta eksperyment* [*Development of the life-creating activity of the individual: theory and experiment*]. Odesa: PNTS NAPN Ukrayiny. SVD Cherkasov [in Ukrainian].

Accepted: June 20, 2022

